

PRZEŁOŻENSTWO (254) *sb n*

Oba e oraz oba o jasne.

sg N przełożenstwo (31). ◇ *G* przełożenstwa (75). ◇ *D* przełożenstwu (5). ◇ *A* przełożenstwo (60). ◇ *I* przełożenstw(e)m (7). ◇ *L* przełożenstwie (42). ◇ *pl N* przełożenstwa (6). ◇ *D* przełożenstw(o)m (1) *KromRozm III*, przełożenstwám (1) *WujNT*. ◇ *A* przełożenstwa (17). ◇ *I* przełożenstw(y) (4). ◇ *L* przełożenstw(i)e(ch) *RejPos* (3), przełożenstwách (2) *RejPosWstaw*, *SarnStat*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde także XVIII w.

1. *Zwierzchność, władza; urząd; godność; principatus Vulg, PolAnt, JanStat; dignitas PolAnt, JanStat; praefectura Modrz, Cn; episcopatus PolAnt; praepositura Cn (235)* : nye yeft tám yeden Swyęty/ poſpolity/ y Apoſtołki kołcyoł gđzye nyezgodá/ [...] nowy á nye od Apoſtołow poſtáwyony porządek wftaw y przełożenftwá/ álbo iż włałnyey rzekę nierząd *KromRozm I* [P]2v; Y kápłany [*Krystus przez apostoły kościołowi dał*]/ ktore Pyotr/ Yákub/ y Páweł/ presbyteros/ po náłfemu/ ftárłfymi/ nye od lat/ ále od przełożenftwá/ zową *KromRozm III* H, I2, N2v; *KrowObr* 3, 17v [2 r.], 19; *Leop Mar* 10 arg; *BibRadz* I 31, 113c marg, 2.*Petr* 2/10; Vczyniwłzy tedy miedzy imi [*patrycjuszami i plebejuszami*] Romulus rozność/ wftawy/ y przełożenftwá im drugie poſtánowił/ áby káždy pilen był łwego wrzędu. *BielKron* 99; Potym rychło Weneccy poſłowie przyiecháli/ winſzuiąc mu [*Janowi Olbrachtowi*] wſzytko dobre ná tym przełożenftwie *BielKron* 398, 58, 105, 124v, 185 marg, 194v, 416v, 438v; *LeopPrzep* Cv; *RejPos* 259, 317 [3 r.]; *BiałKat* 218v; *BielSpr* 11v, 13; *CzechRozm* 167v; áczkolwiek Apoſtołowie w mocy duchowney odpufzczánia grzechow/ byli rowni: ále wczynieniu rządu/ y w przełożenftwie nie rowni. *SkarJedn* 66, 113, 374; Krolowi zlecono to/ co tu ieft/ á mnie/ to ieft kápłanowi/ to/ co wniebie ieft: [...] Krol zmazy ciełfne/ á kapłan dułzne odpufzcza/ więtfze to ieft przełożenftwo. *SkarŻyw* 91, 333; A Chriſtus zás co Bożego Bogu/ co Cefárłkiego/ Cefárzowi rofkazał oddáwác Máth.22.v 21. y potężnie wſzelkie przełożenftwo z łwoich zdzieráł: wiodąc ie do pokory *CzechEp* 385, 365, 405; *NiemObr* 31, 32; bo dla tego dożywoćia/ á pożytku z przełożenftwá dżiwnemi ſpoſoby ludźie do wrzędow przychodzą *GórnRozm* I3v, I4 marg; Piotr pierwłzy miedzy Apoſtoły/ z ftrony przełożenftwá. *Mát*:10/2 *WujNT* Aaaaa4, *przedm* 39, s. 85 marg, 232, *Luc* 9 arg, 22 arg (12).

przełożenstwo kogo, czego [= nad kim, nad czym] (9): poſluchay Hieronimá. Ieſliżebyłmy przełożenftwa łfukáli/ więtfze ieft wſzytkiego ſwiátá/ á niłłi iednego miáftá. *KrowObr* 17v; Tegoż roku ftáło łie inłze poſtánowienie przełożenftwá Prufkiewy źiemie *BielKron* 203v; ták wiele piłmá wczonego [*Antoninus*] zoſtáwił: iłz ná łamo czytánie/ tego co nápiłáł/ cáły żywot iego máły łię być zda. á zwálzczá iłz nigdy niemiał zdrowia mocnego/ á przełożenftwem kłáftworow wftáwicznym zabáwiony był. *SkarŻyw* 411. Cf »przełożenstwo mie(wa)ć«, »przełożenstwo Kościoła«.

przełożenstwo nad kogo (1): Ná wtorym Zborze Cárogrockim/ bárzo znácznie przełożenftwo [*Biskupa Rzymskiego*] nád wſzytki Biłkupy oycowie oni wyználi *SkarJedn* 114.

przełożenstwo nad kim, nad czym (31): GDy iuż Pan Bog widzyáł lud mnożyć łie dzyeń odedniá ná łwiecie/ byłá to iego wola/ áby zwirzchność álbo przełożenftwo nád ludem poſpolitym byłá wftáwioná/ iákoby oni lud łwoy w łpráwie dobrej rządzili *BielKron* 9v; *RejPos* 194, 313; Obacz iáko y ten męczennik zna przełożenftwo kościołá Rzymskiego nád innemi/ y początek wnim

iedności/ wyznawiając za głowę go ma *SkarJedn* 104, A4, 83, d6, d9v; Na kápitulie Generálkíey/ rok przed śmiercią świętego Fráncízká/ od wízelákíego przełożénstwa nád brácią wyzwolony/ wziął moc y wolność chodzenia z kazánim po świećie *SkarŻyw* 544; *WujNT* 43, 76 *marg*, 186, 428. Cf »przełożénstwo dawać«, »przełożénstwo mie(wa)ć«, »przełożénstwo poruczyć«, »przełożénstwa pragnąć«, »przełożénstwo nad Kościołem«.

przełożénstwo w czym (2): ná vrząd kápłáńki zależy nye tylko posługá około flowá bożego y fwyátosci/ ále y przełożénstwo nye tylko w tych dwu/ ále w we wśyftkich rzeczach ktore fye ku bogu fcyągáya *KromRozm III* K7. Cf »przełożénstwo mie(wa)ć«.

przełożénstwo czyje [w tym: *G sb i pron* (26), *ai poss* (10), *pron poss* (9)] (45): Ale iż yeden ma zwirchność nád wśyftkimi innymi biskupy y nád wśyftkim powśfechnym koścyołem/ nyekáži tho przełożénstwa drugich biskupow. *KromRozm III* O7, G7v, M5, M6v, M7v, P3v; *KrowObr* 17v; Sędzia mądry vczy lud fwoy á przełożénstwo człowieká roftropnego będzie fskromne. *BibRadz Eccli* 10/1, *Act* 1/20; Bacząc oni to/ wybráli go zá kfiążę nád fobą. Wnet táiemnie oycu dał znác o fwym przełożénstwie *BielKron* 104; Potkáli fie napierwey rzeczą o Przełożénstwie Papielskim/ ktore powiádał być Ekkius Bożym práwem wftáwione *BielKron* 195; *RejPos* 175v, 253, 300v, 301, 310v; Wfpomina Hieronim błogofławiony ono przełożénstwo Biskupie/ że nie Boską/ ále ludzką fprawą iest wzczęte. *RejPosRozpr* c3v; *BudBib Eccli* 10/1; *SkarJedn* A4, 64, 65, 71, 76 (16); Theopompus krol Spártáńki przełożénsthwo krolow do nieiákíey pomierności v Lácedemończykow przywiódł *Phil* Q; Kápłani (*marg*) ábo y Biskupi. (–) ktorzy fię w przełożénstwie fwym dobrze fprawuią/ niech będą miáni godnymi dwoiákíey czći *WujNT* 1.Tim 5/17, s. 76 *marg*, 85, 186, *Act* 1/20, s. 417 *marg*; *SarnStat* 112, 185, 211, 414; [*PostępekPrCzart* 35v].

W połączeniach szeregowych (15): Widziłz iż im [kapłanom] nye tylko posługę/ ále y rząd álbo władzą y przełożénstwo przypifuye *KromRozm III* K4v; *BibRadz* 1.Cor 15/24; Dawano Vrżędy wielkie/ Przełożénstwa/ y Páństwa/ niemotam/ y ludziom nikczemnym *OrzRozm* O3v; *RejAp* 76v; *RejPos* 194; *KuczbKat* 305; *BiałKaz* E3v; Bo ten [Jezus Chrystus] áczkolwiek czćią y chwałą nád wśyftkie páństwa/ zwierzchności y przełożénstwa/ ziemskie y niebieskie iest vkoronowan od Bogá oycá fwego: [...] iednák chwały tey oycowkíey nie ma *CzechRozm* 194v; miłuyemy nieprzyacióły náłze/ y życźmy dobrze tym ktorzy nas nie náwidzą: w przełożénstwie pokory/ w doftátku głodu/ w dobrym mieniu vboftwá/ w weselu płáczu zá grzechy náłze záżyimy *SkarŻyw* 22; *CzechEp* 330; *WujNT* 217, 390; *SarnStat* 987; *SkarKaz* 486a; *SkarKazSej* 686b.

W przeciwstawieniach: »posługa (4), posłuszeństwo, posromocenie ... przełożénstwo« (6): Drugye vrżędy przy poludze y przełożénstwo w fobie zámykaia *KromRozm III* Iv, K3, K4v, K7; ktokolwiek [!] w kościele świętym krześcijáńskim żáda przełożénstwa ná ziemi/ naydzie posromocenie w niebie *KrowObr* 17v; iáko Origenes in Efaiam Homilia 7. piŕze: Którego ná Biskupstwo wzywaia/ nie ná przełożénstwo go wzywaia: ále ná posłuszeństwo wśyftkié⁸⁰ Kościoła. (*marg*) Biskup flugá nie Pan. (–) *BiałKat* 38v.

Zwroty: »na przełożénstwie być, będący; w przełożénstwie trwać« [szyk zmienny] (1;2;1): [*Tarkwinius*] Będąc ná tym przełożénstwie/ napirwey wiodł walkę z Láćinniki/ ktore wielekroć porázał y pod fwą moc przyiał *BielKron* 102; *SkarŻyw* 485; NAPominam tedy napirwey/ áby były

czynione prośby/ modlitwy/ przyczyniania/ dziękowania za wżytkie ludźie: za krole y wżytkie ná przełożenŃtwie będące [*qui in sublimitate sunt*] *WujNT* 1.*Tim* 2/2; *SarnStat* 297; [PO wyŃciu Zydow z Bábilonu/ iáko trwało Dawidowo potomŃstwo w przełożenŃtwie [...] áczkolwiek nie mieli tytułow krolewŃkich/ telko Kxiążęty miánowani byli/ á pánowali/ áż do Antiochá Epifana *BielKron* 1551 32].

»przełożenŃstwo(-a) dawać (*a. podać, a. rozdawać*); przełożenŃstwo dane« [*w tym: nad kim, nad czym* (3)] [*szuk zmienny*] (4;1): Gdy Ńye Ńkończył obyad/ Pyotrowi przełożenŃstwo nád owcámi okręgu Ńwyátá podał. *KromRozm III* M8; *OrzRozm* O3v; *BielKron* 65; Przez te klucze/ rozumie Ńię nawyżŃza zwierzchnoŃć y przełożenŃstwo dáne Piotrowi nád wżytkim koŃciołem *WujNT* 68; *SkarKaz* 607a.

»przełożenŃstwo dzierzeć, trzymać« = *magistratum et officium obtinere JanStat* (1:1): Aby przez poŃlugę mnye niŃkyego/ yáko záwždy yeŃt/ Ńtolicá nabłogosłáwyenŃŃego Pyotrá we wŃsem koŃcyele przełożenŃtwo/ ktore yey od páná bogá náznáczone yeŃt/ trzymáá. *KromRozm III* N8; *SarnStat* 1103.

»przełożenŃstwo mie(wa)ć, posiadać« [*w tym: nad kim, nad czym* (6), *kogo* (1), *w czym* (1)] = *praeesse PolAnt* [*szuk zmienny*] (13:1): *KromRozm I* Ev; Też wyrzekamy/ áłbo vchwalamy iż Ńwyęta Ńtolicá ápoŃtołŃka/ á bŃkup RzymŃki/ áłbo papieź przełożenŃtwo ma nád wŃŃytkim Ńwyátém *KromRozm III* Qv, K3, L3, O7; Theż NiewiáŃtá Sędziem być niemoże: Abowiem niewiáŃty od wŃŃelkich wrzędow MieyŃkich/ Ńá odłáczone/ przeto ná Ńobie żadnego przełożenŃtwá mieć nie mogá/ áni żędáć *GroicPorz* b2v; PoŃtánawiamy Ńwięty ApoŃtołŃki Stolec/ y RzymŃkiego nawyŃŃŃe⁸⁰ BŃkupá/ po wŃŃytkim Ńwiećie mieć przełożenŃtwo *KrowObr* 18; ácz żadne⁸⁰ ápoŃtołowie niemieli roŃkazánia poŃiádać przełożenŃthwá w práwiech/ wŃzákże dziŃieyŃzy kápłani/ mogá wŃziáć práwo mieczowe *BielKron* 214v; *RejPos* 56; *BudBib* 1.*Mach* 14/47; *SkarJedn* 120, 174; *SkarŻyw* 601; Abowiem máiać my też przełożenŃtwo nád Ńługámi Ńwymi/ obaczylibychmy to po Ńłudze ktorým że Ńię kuflem częŃto báwi [*nie moglibyŃmy go przy sobie Ńcierpieć*] *WerGoŃć* 261.

»przełożenŃstwo na sobie nosić« (2): *WujJudConf* 214v; A to iuz powiedzialem y o tych oŃobách/ ktore przełożenŃtwo ná Ńobie noŃzá [*qui praesunt*]/ y o tych ktorzi władnoŃci ich Ńá poddáni. *ModrzBaz* 50.

»pod swoje przełożenŃstwo podbijać« (1): Y począł [*patryjarcha Michał*] AlexándryŃŃkiego y AntyofŃkiego Pátryárche ktorzy [...] Grekow w odŃzczepienŃtwie nie náŃładowáli/ pod Ńię y pod Ńwoie práwo y przełożenŃtwo/ iako mowi Leo dziewiáty/ podbijać. *SkarJedn* 243.

»przełożenŃstwo poruczyć, polecieć; przełożenŃstwa zwierzyc Ńię; przełożenŃstwo jest poruczone« [*w tym: nad kim* (3)] = *ponere principes PolAnt* [*szuk zmienny*] (1:1;1;1): *BibRadz Gen* 47/6; y ony też oycámi zowá/ ktorým Ńie przełożenŃtwá/ ábo wrzędu/ áłbo zwiezrchnoŃci [!] iákies zwierzono/ y ktorzy poŃpolitá rzecz Ńpráwuia. *KuczbKat* 305; *SkarJedn* 63; WŃtáie/ práwi [*Oecumenius*]/ Piotr nie iákub: iáko ten ktoremu zwierzchnoŃć y przełożenŃtwo nád vczniámi ieŃt poruczone. *WujNT* 398.

»przełożenŃstwa pragnáć, domagać Ńię, żádać, pragnienie, napieranie« [*w tym: nad kim* (3), *w czym* (1)] = *principatum appetere Modrz* [*szuk zmienny*] (5:2:2:1:1): *KromRozm III* M7; *GroicPorz* b2v; *KrowObr* 17v; Aczkolwiek káзде przełożenŃtwo ieŃt od Páná/ ále tákie przełożenŃtwo/ s takim Ńzukánim á z gwałtownym nápieránim iego/ iuz ácz ieŃt od Páná/ ále zá grzech ludu onego/ á ná Ńkaránie y ná vpadek iego. *RejPos* 317; *Kato* młódzy gdy go námawiaáli przyáciele/ áby Ńię domagał przełożenŃtwá [*uti tribunatum peteret*] z Ńtrony poŃpoŃŃtwá/ powiedział/ że mu Ńię to niegodzi pod

tym czáfem/ ktorego Rzeczpóspolita tego niepotrzebuie. *ModrzBaz* 43v, 58; ná wtorym Zborze Bifkupi Cárogroccy podwyżlżác fię/ y nád innymi włchodnymi Pátryarchy przełożeńftwá prágnąc poczęli *SkarJedn* A8 [*idem*] 172, 245; Przełożeńftwá nád onym ludem ták wielkim nigdy [*Mojżesz*] nieprágnął *SkarŻyw* 482, 482 *marg.*

»przełożeństwo przyjąc, wziác« [*szyk zmienny*] (1:1): *KromRozm III* N5v; Wiedzác tedy Saul iz go fzukano/ fkrył fię/ iákoby niechcąc przyjąc przełożeńftwá tego. *BielKron* 64.

[»do [czyjego] przełożeństwa przystápić« = *poddać się czyjemuś panowaniu*: Zátym teź Brzeście Litewkie [...] z posłufzeńftwá fię Polfkiego wybiło/ y wżytek on kray do Rułkiego przełożeńftwá z nowu przyftąpił. *StrykKron* 228 (*Linde*).]

»na przełożeństwie siedzieć« = *rzqdzic* (1): Co Páweł święty [...] rofkázuie/ áby były czynione vprzeyme modlitwy/ próby żádánia/ dźiękówania/ zá wżyftkie ludzie/ zá Krole/ y zá tych/ ktorzy ná Przełożeńftwie liedzą *ReszHoz* 115.

»stawić na przełożeństwo; na przełożeństwie postanowiony« (1;1): Náuczą fię teź połufznemi być vrzędowi y wżytkim tym/ ktorzy ná iákim przełożeńftwie poftánowieni fą. *RejPosWstaw* [41³]; *SkarŻyw* 227.

»na przełożeństwo wsadzac« (1): Synow [*Mojżesz*] ná przełożeńftwo niewfadzał. *SkarŻyw* 482 *marg.*

»na przełożeństwo wstápić« (1): Synow tełz fwych y powinnych krwią ná żadne doftoienftwá [*Mojżesz*] niewfadzał/ áni o to prósił/ áby ktory fyn po nim ná przełożeńftwo wftąpił. *SkarŻyw* 482.

»(wy)brać (*a.* wybierać), wziác, wybran, wzięty na przełożeństwo« [*szyk zmienny*] (5:1:1:1): KAtyliná zwaycá Rzymfki [...] vmyłlił fię tego mścić nád Senattem/ iz go ná przełożeńftwo iedno nie wybráli. *BielKron* 130v; rzucili fię á gwałtem chćieli wzyąc Stániławá ná przełożeńftwo *BielKron* 416v, 190, 194v, 373, 415v; *BielSpr* 1v; Ná Przełożeńftwo wzięty [*Mojżesz*] był gdy/ miał lat ósmdzieiát/ á wnim trwał lat czterdzieści. *SkarŻyw* 485.

Wyrażenia: »przełożeństwo duchowne« (2): *KromRozm I* F4v; Nie zákázuić Pan tymi fłowy zwierzchności y przełożeńftwá ták duchownego iáko y świeckie⁸⁰. *WujNT* 85.

»przełożeństwo Kościoła, kościelne, w Kościele, nad Kościołem« [*szyk 13:2*] (5:4:3:3): A o tym yáko dźyeryłz/ gdźye bifkupi á kápłani [...] zá zaflugą (nye záfwdy vtćiwą á pobożną) álbo zá kupnem/ álbo zá krwyą/ álbo teź zá mocą á chytrofcyą yáką ku przełożeńftwom kołcyelnym przychodzą? *KromRozm III* Lv; Tákże y to przełożeńftwo á zwirzchnóć kołcyoła powłfechnego nye dla ofoby Pyotrá S. pan dał/ ále dla rzádu á fprawówana kołcyoła fwego *KromRozm III* N3v, F2v, Kv, N8, O7, Pv; kiedy Grzegorz pierwzy był Pápieżem/ iáko wielki fwar był/ y roftyrk około Pápiełtwá/ álbo przełożeńftwá w kościele Świętym krześcijánfkim/ miedzy Konftántynopólfkim á Rzymfkim Bifkupem *KrowObr* 29, 19; Abowiem Bifkupftwá y przełożeńftwo Kościelne Praca ielt/ nie Páńftwo *BialKat* 38v; *SkarJedn* 162, 164; *WujNT* 68, 217, 390; [dla złego vżywania perfon niektorych porzákdu Przełożeńftwa Kołcielnego ganic niemożemy. *HerbOdpow* Cc4].

»przełożeństwo pasterskie« (1): MOwić to/ iz tylo Piotrowi íamemu ten przełożeńftwá Páłterfkiego przywiley fłużył a znim vmárł/ nic innego nie ielt/ iedno iákoby rzekł/ iz z Piotrem S. porzádek vmárł *SkarJedn* 78.

»przełożęństwo senatorskie« (1): [*Bolesław Krzywousty był z więzienia*] dzielnością profłtego żołnierzá wybáwiony/ ktorego potym hoynie wielkimi dáry/ y máiętnościami/ y przełożęństwem Senatorłkim opátrzył y vprziuieliował *StrykKron* 220.

»stan przełożęństwa« (2): *LubPs* S5; które [*mężobójstwa*] wšelką fprawiedliwość y vczciwość polpolitá zárzućiwfzy/ rozmáitemi obyczáymi ná rozmáitych fstanách przełożęńftwá y ludzi częłtokróć przez kaźni/ [...] [*uporni*] poczynili. *SarnStat* 605.

»stolec przełożęństwa« (1): Piotr s. poftánowiwfzy pirwey w Azyey kościoły fwięte/ [...] przyfzedł do Rzymu/ bo tám baczył mieyfce fłufzne ku záłożeniu ftołcá przełożęńftwá fwiętego ku chwale Bożey *BielKron* 142.

»przełożęństwo świeckie, świata« [*szyk 3:2*] (3:2): áby przypátruiąc fie ná potym wierni iego/ á miłofnicy iego/ mniefy fie kocháli w tych zwirzchnościach á w tych przełożęńftwiech fwiátá tego *RejPos* 316, 313, 315v; [*Chrystus swych uczniów*] od tego odwodził/ gdy fie im teź tego fwietskiego przełożęńftwá chćiało. *CzechRozm* 250; *WujNT* 85.

»przełożęństwo fwięte« (1): *BielKron* 142 cf »stolec przełożęństwa«.

»urząd przełożęństwa« (1): káždy vrząd á káždy fstan przełożęńftwá/ iefł z Bożego przeźrzenia wyftáwiony *LubPs* S5.

»władza przełożęństwa« (3): Przy czym był Iároflaw Gnięźnieńłki Arcybifkup/ Bogurya rzeczony: który ná ten czás [...] zá władzú fwego przełożęńftwá [*autoritate Metropolitana ac Primatiali JanStat* 227]/ wizytował Dioeceziá Krákwofkú. *SarnStat* 112 [*idem* (2)] 185, 211.

»zwirzchność przełożęństwa« (1): Otoź małz Papiežá/ othoź małz namiáftká Páńłkiego/ othoź małz zwirzchność przełożęńftwá iego/ iákie pocžty zá nim/ y iáka kuchnia iego. *RejPos* 301.

Szeregi: »moc i przełożęństwo« (1): Co im odpifał Iulius á iako mocy fwey y przełożęńftwá vzył/ niech Grecki Hiftoryk kościelny powie. *SkarJedn* 127. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»panowanie (a. państwo) albo (i) przełożęństwo« [*szyk 3:1*] (4): [*Luter i luteranowie*] páńftwá álbo przełożęńftwá zá nic nyemáją/ śmieli/ krnábrni/ nyewłtydžący fye zacnołci. *KromRozm I D2v, D3; KrowObr* 29v; ktore niewołftwo y więźienie [*w służbie Chrystusa*] nie tylko nád kaźdú wolność ma być przekłádáne/ ále teź nád wšelkie pánowáńia y przełożęńftwá zacniey ma być powáżone *BibRadz* *4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]

»przełożęństwo i pasterstwo« (1): [*Chrystus Piotrowi św.*] ofobne nád inne [...] przywileie dáie/ á zwłázcžá przełożęńftwo y páłterftwo nád nimi. *SkarKaz* 607a.

»przełożęństwo albo prelatura« (1): tym fye bifkupom v nas nye vbliža/ [...] iż fáry/ plebániye/ y infłe przełożęńftwá álbo prelátury kołcyelne wedle fwyeckich podawyec woley idą *KromRozm III Kv*.

»przełożęństwo i prerogatywy« (1): przeto niwczym nie deroguiąc vrzędowi [...] we włzem przełożęńftwie y prerogáttywách ten vrząd Koronny wćále zoftáwuiąc/ [...] ten porzádek y opátrzenie [...] ftáwiemy. *SarnStat* 360.

»przewyźszenie i przełożęństwo« (1): ty mnimalź žeby włzytcy mieli być gánieni/ ktorzi przewyźłzenia y przełożęńftwá [*excellenciam ac principatum*] w iákieykolwiek rzeczy prágną? *ModrzBaz* 58.

»przełożęństwo i przodkowanie (a. przodek)« [szyk 2:1] (3): Ale ten S. Rzymłki y ápoftolłki kołcyoł nye od ápoftołow/ ále od łámeego páná zbáwicyelá náłłego przodek álbo przełożęństwo wzyął *KromRozm III* N5v; O Przełożęńtwie y przotkowaniu Piotrá S. nád innemi Apoftoły *SkarJedn* 83, 116.

»przełożęństwo i przywileje« (1): łpráwá ma łie odpráwowác [...] nie deroguiác nic przełożęńtwu y przywileióm vrzędów Podłkárkich *SarnStat* 414.

»rząd a przełożęństwo« (1): gdy ná złe przidá rządy á przełożęńtwá [cum impii sumpserint principatum] będzie łkác lud. *Leop Prov* 29/2. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»urząd, (i, a, abo) przełożęństwo« = magistratum et officium *JanStat* [szyk 9:2] (11): *KromRozm I* K2, Mv; *RejPos* 313; Tákże y inłze vrzędy y przełożęńtwá w kołściele/ dla rządu łą potrzebne. *WujJud* 142v; Wiem to iż vrząd káždy/ y włzelkie przełożęńtwu od Bogá iełt *CzechRozm* 246, 249v; Obywátele niech dobrotliwość twoię Páńłką poznáią. [...] Przełożęńtwy y vrzędámi [Praefecturis et magistratibus] ie ku czći wydzwigay *ModrzBaz* 126v; *SkarŻyw* 501; *SarnStat* 297, 1103; *SkarKazSej* 696b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»władza i przełożęństwo« (1): nic nie vymuiác wládzéy y przełożęńtwá Wielmożnému Stániłławowi Sobkowi z Suleiowá/ Káłztelanowi Sędomiérzkiému/ [...] ten porządek y opátrzenie [...] łtáwiemy. *SarnStat* 360. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»(ani, nie tylko) zwi(e)rzchność i (a, a)łbo, ani, ale też i) przełożęństwo« = potestas, principatus *PolAnt*; dominatio, maiestas *Vulg* [szyk 18:8] (26): *KromRozm III* M7v, N3v, O7, P3v; *BibRadz Rom* 8/38; *BielKron* 9v; *RejPos* 56, 300v, 312, 315v, 316; Dobrze to v łiebie vwázyli ony łtárzy Bifkupowie/ co Pan onym wádzącym łie zwolennikom łwoim o zwirzchność álbo przełożęńtwu/ [...] powiedzyeć raczył *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 61, 204, 236; *CzechEp* 244, 406; Ták też tymi łłowy zákázuie pychy y wyniołłóści/ á nie przełożęńtwá áni zwirzchnołłi/ ktora mułi być w kołściele z połtánowienia iego. *WujNT* 85, 43, 68, 85, 232, 288 (9); [áni przełożęńtwu áni żadna zwirzchność przymułić áni łrogołłć żadna/ áni łpániálołłć pánow/ miłłółłi odgrozić álbo przyłtráłłzyć mogá *MrowStadłło* D4v]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »... i inne (a. insze), ani żadne przełożęństwa« (4:2): *KromRozm III* Kv; byłá tá vchwałá połpolita krolow y pánow Polłkich/ iżby nigdy żadnego s kłiążát Sáłłkich [...] ná krolęłtwu Polłkie áni ná żadne przełożęńtwu nie bráli *BielKron* 373; *BielSpr* 1v; Iż Iákob Pátryárchá/ nie o łámeey tylko Krolęłłkiey zwirzchnołłi mowił: ále też y o inłzym podlełłzym przełożęńtwie *CzechRozm* 167v; *CzechEp* 23; *SarnStat* 481.

W przén (2) : chociaey widziłł łtany ludzkie w przełożęńtwiech y w inych fortunach pływáiące/ nic łie ty tym nie obrułłzay *RejPos* 281v; Tkníłł łie tu káždy iellł to iellł nie zacniełłłze przełożęńtwu nád łumnnieniem ludzkim/ niź nád iákim łwieckim przełożęńtwem *RejPos* 313.

2. Status społeczny; gradus, praeeminentia *JanStat* (10) :

W połączeniach szeregowych (9): Przetoż tám porządnie wyliczył/ ktoreby były dobre vczynki w káżdey płci/ wieku/ y w przełożęńtwach *RejPosWstaw* 21v; OZnáymuiem włzem y káždému z ofobná/ którégóžkolwiek łtanu/ przełożęńtwá/ y vrzędów ludzióm: do którých wiádomołłi to piłánié náłłzé dóydzie. *SarnStat* 287; tákże chołłby kto bądż z poddánjch náłłzjch/ bądż zkąd inąd/

któregokolwiek fta^{nu} ftopniá/ kondyciiey/ przełożeńftwá będący/ *beneficium* ábo beneficia kościelne w królestwie nálfzjm/ [...] przyiął: [...] rofkázuiemy áby [...] *SarnStat* 923; Zákázuiąc [...] áby żaden któregokolwiek ftanu/ záwołania y przełożeńftwá/ bądź do inych dálfzych mieyśc z Królestwá nálfzego wołów nie śmiał pędzić/ pod winą wyszfey nápfifaná/ y wielką nieáfką nálfą. *SarnStat* 1228, 897, 899, 924, 1053, 1089.

Szereg: »stan a przełożeństwo« (1): á wždy ná nim [*na świecie*] poftánowił y rozlfáfował [*Bóg*] dziwne ftany á rozne przełożeńftwá/ rozliczne á możne krole y kfiążętá/ á potym y ine rozmáite wrzędy á doftoieńftwá/ áby oni pomniąc ná ony mieyfczá fwoye od niego nádáne/ fprawowali tu lud iego ku czći á ku chwale iemu. *RejPos* 330. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]

3. *Zwierzchnik, przełożony; princeps Vulg* (6) : Gdy fie w łáfcie á w rofkázaniu Páńfkim przełożeńi ftáteczenie zachowywáć będą/ tedy y chwałę fwá Pan od nich wdzyęcznie raczy przymowáć. Ratunk Páńfki nád wyernym przełożeńftwem. *LubPs* E4 marg.

W połączeniu szeregowym (1): Bo ná tym náwięcey ieft/ wfzyftká vsilność y moc iego [*Turka*]/ wściekłą zápalczywością/ [...] krześciáńfkie narody woiováć: zwoiovawfzy/ áby Monárchy/ Krole/ Kfiążętá/ Przełożeńftwá/ Sláchtę y zacnieyfe ludzie/ poľpoľu z Kapłany y nabożeńftwem ich/ mordowali y wytráćili *PowodPr* 9.

Zwrot: »przełożeństwu poddany(m) być« = *principibus subdi Vulg* (2): [*pismo*] wiernym to rofkázuie/ áby káždemu przełożeńftwu/ nie tylko dobremu/ ále teź y złemu poddáni byli *CzechRozm* 248v; *WujNT* Tit 3/1.

Szeregi: »krol i przełożeństwo« (1): Bo y z Kráwcow y próftego motłochu/ wrzędy włáfne wybiwfzy/ tá fektá Krolá y przełożeńftwá fobie czyniła. *PowodPr* 35. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przełożeństwo i zwierzchność« (1): Nápomina y ie/ áby przełożeńftwam y zwierzchnościam poddányi byli [*principibus et potestatibus subditos esse*] *WujNT* Tit 3/1.

Jako ostatni człón we współrzędym połączeniu wieloczłonowym (1): y dla doftátku/ ze wfzetecenftwá wáfzego/ gárdziliście káplánem/ y krolem/ i innym przełożeńftwem/ wolnością fie Beliálfką pokrywáiąc *SkarKazSej* 674a.

4. *Okres sprawowania rządów [czyje]* (1) : W iego [*arcybiskupa mogunckiego Bonifacyjusza*] onym przełożeńftwie/ wfzczęli fie dwa przekłęci Heretykowie/ Aldebertus y Clemens. *SkarŻyw* 518.

5. *Nazwa jednego z chórów anielskich* (2) : Ktorego [*Jezusa*] potym Bog fynem fwym obwołał/ [...] Anioły mu y przełożeńftwá podbiwfzy *CzechRozm* 11v; *ReszPrz* 25; [Ieftem te⁸⁰ pewien/ iż áni śmierć/ áni żywot/ áni Angiołowie/ áni Przełożeńftwá [*neque principatus Vulg Rom* 8/38]/ áni síły/ áni mocárftwá [...] / áni żadne infze ftworzenie nie będzie nas mogło odłáczyć od miłości Bożey *WujPosN* 1584 I 24 (*Linde*) [*przekład tego samego tekstu ReszPrz*]].

Synonimy: 1. *dostojeństwo, godność, moc, panowanie, państwo, rząd, stanowisko, urząd, władza, zwierzchność*; 2. *kondycja, stan*; 3. *przełożony*.

Cf **PRZEŁOŻNOŚĆ, [PRZEŁOŻONOŚĆ]**